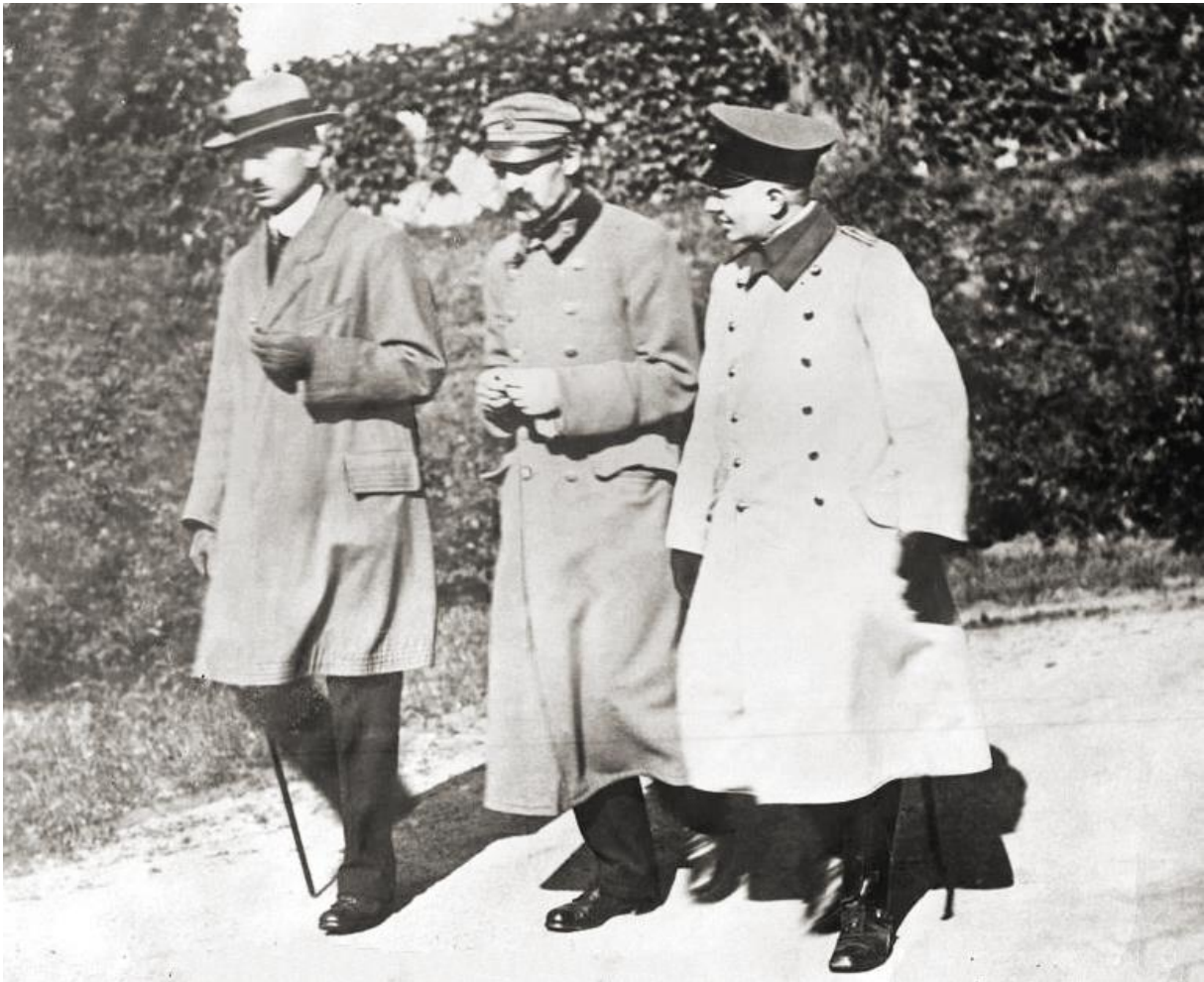

11 listopada 1918

Od lewej pułkownik Kazimierz Sosnkowski i brygadier Józef Piłsudski podczas uwięzienia w Magdeburgu

Najważniejsze daty:

1916

- 5 listopada – wydanie przez władze niemieckie i austriackie Aktu 5 listopada gwarantującego powstanie marionetkowego Królestwa Polskiego

1917

- 14 stycznia – rozpoczęcie działalności Tymczasowej Rady Stanu, oznaczające formalne zaistnienie Królestwa Polskiego
- 12 września – przejęcie obowiązków głowy państwa przez Radę Regencyjną

1918

- 7 października – ogłoszenie niepodległości Polski przez Radę Regencyjną

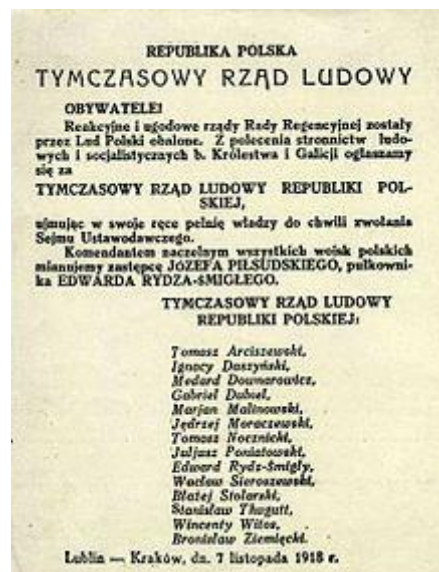
- 12 października – Rada Regencyjna przejęła od okupantów zwierzchność nad wojskiem
- 13 października – ogłoszenie niepodległości przez Rzeczpospolitą Zakopiańską na czele z pisarzem Stefanem Żeromskim; było to pierwsze miejsce na ziemiach polskich, gdzie otwarcie wypowiedziano posłuszeństwo władzom zaborczym
- 19 października – powstanie Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego

Posiedzenie Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego

- 23 października – powołanie rządu Józefa Świeżyńskiego
- 28 października – posłowie polscy do parlamentu austriackiego powołali w Krakowie Polską Komisję Likwidacyjną dla Galicji i Śląska Cieszyńskiego, która przejąć miała władzę nad Galicją; jej przewodniczącym był Wincenty Witos
- 30 października – Rada Narodowa Księstwa Cieszyńskiego proklamowała przynależność państwową Śląska Cieszyńskiego do Polski
- 31 października
 - rozpoczęło się rozbrajanie garnizonów austriackich (m.in. Kraków, Cieszyn, Zakopane)
 - komendant garnizonu krakowskiego gen. Bolesław Roja wezwał najstarszych rangą polskich oficerów, by przejmowali od Austriaków komendy w Galicji Zachodniej
- 1 listopada
 - oddziały Polskiej Organizacji Wojskowej (POW) rozpoczęły rozbrajanie żołnierzy niemieckich i austriackich
 - w Lublinie powstał Związek Harcerstwa Polskiego, scalając polskie organizacje skautowe z trzech zaborów

- o ukraińska napaść na Polaków we Lwowie, początek walk o Lwów i wojny polsko-ukraińskiej
- 6/7 listopada – w nocy w Lublinie powstaje rząd Ignacego Daszyńskiego

Afisz informujący o sformowaniu Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej

- 10 listopada
 - o na dworzec główny w Warszawie w specjalnym pociągu z Berlina przybył Józef Piłsudski, zwolniony z więzienia w Magdeburgu; został powitany przez regenta, księcia Zdzisława Lubomirskiego
 - o niemiecki generał-gubernator Hans von Beseler formalnie przekazał władzę Radzie Regencyjnej
- 11 listopada
 - o przekazanie przez Radę Regencyjną zwierzchniej władzy nad wojskiem brygadierowi Józefowi Piłsudskiemu oraz zamianowanie go naczelnym dowódcą wojsk polskich
 - o po pertraktacjach Piłsudskiego z Centralną Radą Żołnierską wojska niemieckie zaczęły wycofywać się z Królestwa Polskiego; w ciągu 7 dni ewakuowano ok. 55 tys. żołnierzy niemieckich
 - o rozbrojenie w nocy niemieckiego garnizonu stacjonującego w Warszawie
 - o data wybrana w II Rzeczypospolitej jako pamiątka odzyskania faktycznej niepodległości przez Polskę
- 12 listopada
 - o Rada Regencyjna powierza Józefowi Piłsudskiemu misję utworzenia Rządu Narodowego
 - o Generalny gubernator warszawski Hans von Beseler opuszcza Królestwo Polskie
- 13 listopada – Komitet Narodowy Polski w Paryżu zostaje uznany przez Francję za rząd *de facto*, dołączając tym samym Polskę do grona zwycięskiej Ententy
- 14 listopada
 - o rozwiązanie się Rady Regencyjnej i przekazanie całości zwierzchniej władzy państwowej Józefowi Piłsudskiemu, jako naczelnemu dowódcy
- 15 listopada – zmiana nazwy państwa z „Królestwo Polskie” na „Republika Polska”

- 16 listopada – Józef Piłsudski podpisuje depezę notyfikującą powstanie niepodległego Państwa Polskiego
- 17 listopada – po dymisji Daszyńskiego Józef Piłsudski mianuje premierem Jędrzeja Moraczewskiego

Członkowie rządu Jędrzeja Moraczewskiego (premier w pierwszym rządzie drugi z lewej)

- 19 listopada - nadanie z aparatu w Cytadeli Warszawskiej depezy notyfikującej powstanie niepodległego Państwa Polskiego
- 21 listopada – jako pierwszy Polskę uznał rząd Republiki Niemieckiej
- 22 listopada – podpisanie dekretu o podstawach ustrojowych Republiki Polskiej
- 22 listopada – wyzwolenie Lwowa z rąk ukraińskich
- 28 listopada – dekret o ordynacji wyborczej i o zarządzeniu wyborów do Sejmu Ustawodawczego
- 29 listopada – Józef Piłsudski obejmuje urząd Tymczasowego Naczelnika Państwa
- 27 grudnia – wybuch powstania wielkopolskiego

Pod koniec I wojny światowej, wobec żądania Rady Regencyjnej zwolnienia Józefa Piłsudskiego, władze rządowe Cesarstwa Niemieckiego w dniach przed 10 listopada 1918 zapewniły w sposób zdecydowany, że brygadier w najbliższych dniach przybędzie do Warszawy. Józef Piłsudski przybył 10 listopada 1918 o godz. 7:30 rano do Warszawy pociągiem pospiesznym z Berlina. Bezpośrednio wcześniej został zwolniony przez Niemców z trwającego 15 miesięcy odosobnienia w twierdzy Magdeburg, a jego tak wczesny przyjazd był uznawany za niespodziewany, gdyż był oczekiwany kilka dni później. Przy dworcu na komendanta oczekiwali: komenda naczelną Polskiej Organizacji Wojskowej oraz Zarząd Zrzeszenia b. Wojskowych Polskich. Komendant Józef Piłsudski i płk Kazimierz Sosnkowski zostali powitani przez naczelnego komendanta POW, Adama Koca oraz kpt. Stanisława

Krzaczyńskiego w imieniu Zrzeszenia b. Wojskowych Polskich. Po odebraniu krótkich raportów wojskowych Józef Piłsudski przywitał się z członkiem Rady Regencyjnej, ks. Zdzisławem Lubomirskim, przybyłym na miejsce z adiutantem, rtm. Rostworowskim. Następnie Piłsudski pojechał autem wraz z ks. Lubomirskim do jego siedziby, gdzie obaj odbyli około półgodzinną rozmowę.

W dalszym ciągu dnia komendanta odwiedzali jego dawni podkomendni - oficerowie, reprezentanci stronnictw partyjnych i politycznych (Koła Międzypartyjnego, Polskiej Partii Socjalistycznej – Frakcji Rewolucyjnej, Polskiego Stronnictwa Ludowego, Stronnictwa Niezawisłości Narodowej), młodzież akademicka i przedstawiciele społeczeństwa. Piłsudskiego odwiedzili także szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego gen. Tadeusz Rozwadowski oraz pełniący kierownictwo nad Ministerstwem Spraw Wojskowych płk Jan Wroczyński.

Mieszkańcy Warszawy w sposób entuzjastyczny okazywali radość z powodu przybycia Józefa Piłsudskiego. Wiele osób zgromadziło się przed budynkiem przy ul. Moniuszki 2. Piłsudski przywitał ich ze zlokalizowanego na pierwszym piętrze balkonu, udekorowanego barwami narodowymi i sztandarem z Orłem Białym, słowami:

Obywatele! Bardzo gorąco dziękuję Wam za to przyjęcie tak serdeczne, któreście mi zgotowali. Warszawa wita mnie po raz trzeci. Wierzę, że zobaczymy się niejednokrotnie w szczęśliwszych jeszcze warunkach. Zawsze służyłem i służyć będę życiem swoim, krwią Ojczyźnie i Ludowi polskiemu. Witam was krótko, gdyż jestem przeziębiony; bolą mnie gardło i piersi!

O 16.30 w pałacu arcybiskupim odbyło się posiedzenie Rady Regencyjnej z udziałem Józefa Piłsudskiego. Później komendant spotkał się jeszcze z Prezydium Rady Ministrów, niemiecką radą żołniersko-robotniczą w Warszawie, przemawiając do niemieckich żołnierzy i mając na celu niedopuszczenie do walk zbrojnych, poza tym nawiązał również kontakt telegraficzny z zawiązanym wcześniej w Lublinie przez Ignacego Daszyńskiego Tymczasowym Rządem Ludowym Republiki Polskiej, a w poniedziałkowe południe 11 listopada 1918 miał ponownie pojawić się w siedzibie Rady Regencyjnej.

Wraz z przybyciem Piłsudskiego do Warszawy Rada Regencyjna przesłała depesze do Krakowa, Poznania i Paryża, wzywając przedstawicieli stronnictw do Warszawy celem utworzenia Rządu Narodowego (adresatami depesz byli: Prezydium Komisji Likwidacyjnej w Krakowie, Koło Polskie w Poznaniu i Polski Komitet Narodowy w Paryżu). Do Warszawy przybywali przedstawiciele stronnictw politycznych, posłowie, dyplomaci oraz wojskowi. Rząd lubelski mianował komisarzy w powiatach na ziemiach polskich.

10 i 11 listopada 1918 trwało rozbrajanie sprawującego dotychczas okupację miasta, niemieckiego garnizonu wojskowego w Warszawie. Według doniesień prasowych w anonsowanym *zamachu wojskowym przeciw okupantom* miało wziąć udział 16 tys. żołnierzy polskich. W rozbrajaniu Niemców – prowadzonym przez oddziały wojskowe oraz spontanicznie przez mieszkańców – w trakcie wielu zająć, potyczek, strzelanin wiele osób zostało rannych po obu stronach, a także były ofiary śmiertelne. Wielu Polaków odniosło ciężkie rany w trakcie strzelaniny na Muranowie, gdy Niemcy starali się bronić Cytadeli. W akcjach rozbrajania wyróżniała się warszawska młodzież (zarówno skupiona w POW, jak

również bez zrzeczenia). Ponadto niepodległościowa strona polska tłumiała demonstracje zwolenników rewolucji niemieckiej i bolszewizmu, wymierzone przeciw Wojsku Polskiemu. Demonstranci pojawili się także przed miejscem przebywania Piłsudskiego przy ul. Moniuszki, wykrzykując hasła skierowane przeciw niemu i Wojsku Polskiemu. Zdarzały się także incydenty ostrzelania żołnierzy wojsk polskich przez zwolenników bolszewizmu. W trakcie przejmowania broni od wojsk niemieckich polskie władze wojskowe pertraktowały z niemiecką radą żołniersko-robotniczą w Warszawie. 10 listopada o godz. 21 oddział milicji komisarza Pawłowicza przejął wydział policji kryminalnej zlokalizowany w ratuszu miejskim. Około godz. 22 polscy żołnierze pod komendą por. Przeworskiego dokonali zajęcia Belwederu i tamtejszego odwachu. Prócz tego wojska polskie zajęły posterunki na moście Kierbedzia i na moście kolejowym. W nocy 10/11 listopada Polacy zajęli koszary przy ulicy Nowowiejskiej, niemiecki oddział samochodów wojskowych na ulicy Książęcej, konfiskując broń i amunicję. 10 listopada zostali zwolnieni więźniowie polityczni z Modlina, a nazajutrz także z warszawskich więzień.

Rano 11 listopada 1918 zastępcy prezesa prowizorium rządowego Władysława Wróblewskiego, komisarze niemieccy hr. Lerchefeld, radca Żychliński i hr. Hutten-Czapski wydali oświadczenie informujące o przekazaniu całej administracji dotychczas trwającej okupacji w ręce władz polskich. Od tego czasu w Warszawie były przejmowane urzędy, m.in.: Cytadela, kolej, żegluga, milicja miejska, poczta, tramwaje. Funkcjonowanie zakończyły niemieckie sądy. 11 listopada o godz. 13 wojska polskie zajęły gmach odwachu przy placu Saskim oraz Pałac Namiestnikowski, dotąd mieszczące gubernatorstwo niemieckie. Z budynków znikwały niemieckie tablice i oznaczenia, a pojawiały się polskie barwy i symbole narodowe. Z Warszawy wyjechał ostatni pociąg z niemieckimi urzędnikami i wojskowymi. Rozbrajanie trwało kilkadziesiąt godzin i zakończyło się powodzeniem.

Rozbrajanie Niemców na ulicach Warszawy

Wieczorem 11 listopada 1918 w godzinach 17-22 Rada Regencyjna odbywała posiedzenie, zorganizowane u regenta Józefa Ostrowskiego. Około godz. 20 do zebranych członków Rady dołączył Józef Piłsudski. Wówczas Rada Regencyjna podjęła decyzję o przekazaniu Józefowi Piłsudskiemu naczelnego dowództwa nad będącym w trakcie formowania wojskiem polskim.

Orędzie Rady Regencyjnej w przedmiocie przekazania naczelnego dowództwa wojsk polskich brygadjerowi Józefowi Piłsudskiemu :

Rada Regencyjna do Narodu Polskiego

Wobec grożącego niebezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego, dla ujednostajnienia wszelkich zarządzeń wojskowych i utrzymania porządku w kraju, Rada Regencyjna przekazuje władzę wojskową i naczelne dowództwo wojsk polskich jej podległych Brygadjerowi Józefowi Piłsudskiemu.

Po utworzeniu Rządu Narodowego, w którego ręce Rada Regencyjna zgodnie ze swymi poprzednimi oświadczeniami zwierzchnią władzę państwową złoży, Brygadjer Józef Piłsudski władzę wojskową, będącą częścią zwierzchniej władzy państwowej, temuż Rządowi Narodowemu zobowiązuje się złożyć, co stwierdza podpisaniem tej odezwy.

Dan w Warszawie, dnia 11 listopada 1918 roku.

*† Aleksander Kakowski
Zdzisław Lubomirski
Józef Ostrowski
Józef Piłsudski*

Rada Regencyjna. Od lewej: hrabia Józef Ostrowski, arcybiskup Aleksander Kakowski, książę Zdzisław Lubomirski

W dniu 12 listopada 1918 Józef Piłsudski wydał dwie odezwy. W pierwszej, skierowanej do obywateli i obywaterek, poinformował o swoim przejściu komendy na siłą zbrojną Polski, o końcu okupacji Polski, wyraził apel o zezwolenie okupantom na opuszczenie Polski bez kierowania wobec nich gniewu i zemsty oraz w należyтым porządku. W drugiej odezwie poinformował o prośbie, jaką otrzymał od Rady Regencyjnej, dotyczącej podjęcia utworzenia Rządu Narodowego, któremu Rada złoży swoją władzę oraz zaznaczył, że porozumiał się z Tymczasowym Rządem Ludowym Republiki Polskiej w Lublinie oraz wezwał przedstawicieli stronnictw politycznych w celu poznania ich stanowisk wobec zaistniałej sytuacji. Jednomyślną uchwałą Rady Miejskiej Warszawy 12 listopada 1918 przyznano Józefowi Piłsudskiemu tytuł honorowego obywatela miasta stołecznego Warszawy i tym samym było to pierwsze takie uhonorowanie w historii niepodległej Polski.

14 listopada 1918 trzej regenci, celem zakończenia ustanowionego 11 listopada 1918 *stanu przejściowego podziału zwierzchniej władzy państwowej* oraz pragnąc wprowadzenia *jednolitej władzy* i kierując się *dobrem Ojczyzny*, postanowili rozwiązać Radę Regencyjną i przekazali Naczelnemu Dowódcy Wojsk Polskich Józefowi Piłsudskiemu pełnię cywilnej władzy zwierzchniej w odrodzonym państwie polskim do czasu przekazania jej Rządowi Narodowemu. 17 listopada 1918 Józef Piłsudski powołał Rząd Jędrzeja Moraczewskiego, a 22 listopada 1918 został Tymczasowym Naczelnikiem Państwa oraz wraz z Jędrzejem Moraczewskim podpisał dekret o tymczasowych władzach Republiki Polskiej.

Również w dniu 11 listopada w Compiègne w pobliżu stacji kolejowej Rethondes zostało podpisane zawieszenie broni pomiędzy krajami skupionymi w koalicji a Niemcami, co formalnie zakończyło I wojnę światową, trwającą od 1914. Rozejm wszedł w życie o godz. 11:00 na całym obszarze frontu zachodniego. Ponadto 10 listopada abdykował cesarz niemiecki Wilhelm II, a 11 listopada cesarz Austrii Karol I.

Dzień 11 listopada 1918 uznaje się umownie za początek niepodległego państwa polskiego, jednocześnie będący kresem czasu zaborów austriackiego, niemieckiego i rosyjskiego na ziemiach polskich, trwającego przez 123 lata.

W wydaniu „Kurjera Warszawskiego” z 12 listopada wydrukowano tekst opatrzony tytułem *Zamiast komunikatu*, w którym zawarty był następujący fragment:

Po raz pierwszy od lat przeszło czterech dzisiejszy numer Kurjera wychodzi z pod pras drukarskich bez komunikatu urzędowego z pola walki (...). I doczekaliśmy się rzeczy przekraczającej już granice dociekań ludzkich, doczekaliśmy się, że te właśnie moce, które Polskę rozdarły, padły upokorzone i same rozdarte, choć walczyły w przeciwnych obozach.

A Polska zjednoczona zmartwychwstaje!

Narodowe Święto Niepodległości obchodzone corocznie 11 listopada, zostało ustanowione ustawą z dnia 23 kwietnia 1937, zniesione ustawą Krajowej Rady Narodowej 22 lipca 1945, przywrócono je ustawą w 1989. Jest dniem wolnym od pracy.

1918 – 1919
KSZTAŁTOWANIE SIĘ II RZECZYSPOLITEJ
1 : 3 000 000

- ziemię przyznane Polsce po traktacie wersalskim z dnia 28 czerwca 1919 r.
- tereny Zachodnioukraińskiej Republiki Ludowej (ZURL) zajęte w 1919 r.
- tereny plebiscytowe

DRUGA RZECZPOSPOLITA
Podział administracyjny
(stan z 1930 r.)

Oprac. Andrzej Kołodziejczyk